

Náhrada nákladů na výživu pozůstalých

Okruh oprávněných osob (pozůstalých) i výše jejich nároku na náhradu nákladů na výživu závisí na zjištění konkrétních okolností případu, tj. zda, komu a v jakém rozsahu zemřelý výživu poskytoval, popř. byl k tomu povinen, přičemž vždy je rozhodující stav v době jeho smrti. Nárok mají i osoby, vůči nimž zemřelý žádnou zákonnou vyživovací povinnost neměl, ovšem za stavu, že jim skutečně a prokazatelně výživu poskytoval. Při určení okruhu oprávněných osob, i při určení rozsahu náhrady nákladů na jejich výživu, se zásadně vychází z částek, které zemřelý pozůstalým fakticky na jejich výživu poskytoval, byť k tomu nebyl podle zákona povinen. Teprve v případě, že výživné nebylo zemřelým dobrovolně poskytováno a ani nebylo určeno soudním rozhodnutím, posoudí se rozsah vyživovací povinnosti zemřelého podle zásad zákona o rodině jako předběžná otázka.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 25 Cdo 27/2004, ze dne 29.7.2004)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně A. M., zastoupené advokátem, proti žalované ČKP, zastoupené ČP, a. s., o náklady na výživu pozůstalé manželky, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 22 C 238/2000, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. dubna 2003, č. j. 20 Co 133/2003-47, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. dubna 2003, č. j. 20 Co 133/2003-47, s výjimkou výroku, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně o věci samé potvrzen, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 7. 6. 2002, č. j. 22 C 238/2000-28, s výjimkou výroku, jímž byla žaloba zamítnuta, se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení. Dovolání proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně o věci samé potvrzen, se odmítá.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 7. 6. 2002, č. j. 22 C 238/2000-28, uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 54.000,- Kč s úroky z prodlení a platit jí nadále částku 1.000,- Kč měsíčně vždy do každého 15. dne v měsíci počínaje dnem 1. 6. 2002; pokud žalobkyně žádala přiznání vyšší částky, žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky řízení a mezi žalovanou a státem. Vyšel ze zjištění, že manžel žalobkyně zemřel dne 20. 12. 1997 na následky zranění, které utrpěl při dopravní nehodě dne 10. 11. 1997, zaviněné řidičem autobusu - cizím státním příslušníkem, trvale bytem ve Francii, jehož trestní stíhání pro tento skutek bylo zastaveno z důvodu amnestie prezidenta republiky ze dne 3. 2. 1998. Česká pojišťovna, a. s., uhradila žalobkyni náklady spojené s pohřbem manžela ve výši 14.159,- Kč ve smyslu ust. § 449 obč. zák. Žalobkyně od 1. 8. 1997 pobírala starobní důchod ve výši 4.381,- Kč měsíčně a jejímu manželovi náležel v té době starobní důchod ve výši 6.354,- Kč měsíčně. Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení ze dne 10. 12. 1998 byl žalobkyni přiznán ode dne 20. 12. 1997 poměrný starobní důchod ve výši 4.381,- Kč a vdovský důchod ve výši 1.274,- Kč, celkem 5.655,- Kč měsíčně. Její důchod byl dále valorizován a od prosince 2001 činil celkem částku 7.546,- Kč měsíčně. Žalobkyně žije sama, nájem a zálohy na služby poskytované s užíváním bytu činily od září 1997 částku 3.948,- Kč měsíčně, postupně se zvyšovaly na částku 6.222,- Kč měsíčně od ledna 2001. Žalobkyně žila s manželem ve společné domácnosti, její manžel jí přispíval na výživu a domácnost částkou odpovídající jedné polovině skutečné výše nákladů na bydlení a po odečtení této částky ještě polovinou zůstatku starobního důchodu. Obvodní soud věc posoudil podle ust. § 448 odst. 1 obč. zák. s tím, že výši nákladů na výživu pozůstalé manželky je třeba stanovit podle zásad zákona o rodině při určování vyživovací povinnosti mezi manžely. Vzhledem k tomu, že výše důchodu žalobkyně byla zhruba o 2.000,- Kč měsíčně nižší než důchod jejího manžela, a s přihlédnutím k postupnému zvyšování důchodů a nákladů na bydlení v následné době až do r. 2001, soud shledal částku 1.000,- Kč měsíčně odpovídající nákladům na výživu žalobkyně ze strany jejího manžela. Dovodil, že dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu nejsou zcela kryty potřeby žalobkyně, a s ohledem na to, že žalobkyně ovdověla tragickým způsobem a nyní zcela sama nese veškeré náklady spojené s bydlením a svou výživou, dospěl k závěru, že by nebylo v souladu se zásadou dobrých mravů, kdyby nebylo žalobkyni odškodnění přiznáno. Proto jí soud přiznal částku ve výši 1.000,- Kč měsíčně a s ním i úroky z

prodlení za nárokováná období.

K odvolání obou účastníků řízení Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 4. 2003, č. j. 20 Co 133/2003-47, rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku o věci samé změnil tak, že se žaloba zamítá, v zamítavém výroku jej potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů ve vztahu mezi účastníky a vůči státu. Vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, neztotožnil se však s jeho právním závěrem, že jsou splněny předpoklady pro přiznání náhrady nákladů na výživu pozůstalé manželky. Existence tohoto nároku je totiž závislá na právní povinnosti k poskytování výživného manželce a výše nároku se řídí rozsahem zákonné vyživovací povinnosti zemřelého za předpokladu, že tento nárok není hrazen dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu. Soud prvního stupně sice určil rozsah zákonné vyživovací povinnosti zemřelého vůči žalobkyni podle ust. § 91 zákona o rodině ve výši 1.000,- Kč měsíčně, nepřihlédl však k tomu, že žalobkyni byl v souvislosti s úmrtím manžela přiznán vdovský důchod ve výši 1.274,- Kč měsíčně, který byl v následujícím období dále valorizován. Jestliže zemřelý byl povinen z titulu výživného manželky jí poskytnout měsíčně částku 1.000,- Kč, je nárok žalobkyně zcela hrazen dávkou důchodového zabezpečení. Okolnost, že manžel žalobkyně jí za svého života poskytoval ze svého důchodu vyšší finanční prostředky, jakož i to, že po jeho smrti se žalobkyni zvýšily životní náklady, je z hlediska ustanovení § 448 obč. zák. bezvýznamná.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání. Namítá, že odvolací soud pouze mechanicky aplikoval ustanovení § 91 zákona o rodině a ustanovení § 448 odst. 1 obč. zák., nevzal však v úvahu, že zesnulý manžel pobíral podstatně vyšší starobní důchod než ona a že její starobní a vdovský důchod po jeho smrti není alternativou pro starobní důchod manžela, který -jak žalobkyně od počátku tvrdí a prokazuje- hradil náklady spojené s bydlením z jedné poloviny a na její výživu přispíval polovinou zůstatku svého důchodu. Jeho příspěvek na výživu manželky činil podle výpočtu žalobkyně v rozhodném období (od 1. 12. 1997 do 31. 8. 1998) částku 2.890,- Kč měsíčně, zatímco vdovský důchod nepokrývá rozdíl jejich příjmů v období před a po smrti manžela. Poukazuje na to, že po smrti manžela došlo k reálnému poklesu jejího příjmu a ke zhoršení její životní situace, a namítá, že v případě smrti způsobené protiprávním jednáním třetí osoby, nelze přiznáním vdovského důchodu navodit stejnou situaci jako v případě přirozené smrti. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, účastníkem řízení, zastoupeným advokátem ve smyslu ust. § 241 o. s. ř., věc projednal podle ust. § 242 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání, které je proti měnícímu výroku rozsudku odvolacího soudu přípustné podle ust. § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., je důvodné, a že proti potvrzujícímu výroku ve věci samé není přípustné.

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu upravuje ustanovení § 237 o. s. ř.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [písm. a)], jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [písm. b)], jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [písm. c)].

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Přípustnost dovolání proti potvrzujícímu výroku odvolacího soudu se řídí ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Dovolání je podle tohoto ustanovení přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek (jiné otázky, zejména posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění) přípustnost dovolání nezakládají - srov. ust. § 241a odst. 3 o. s. ř.) a současně se musí jednat o právní otázku zásadního významu.

Podle ust. § 448 odst. 1 obč. zák. se při usmrcení hradí peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat. Náhrada nákladů na výživu náleží pozůstalým, pokud tyto náklady nejsou hrazeny dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu.

Smyslem a účelem náhrady nákladů na výživu pozůstalých je odškodnění majetkové újmy, která vznikla pozůstalým tím, že ten, kdo jim poskytoval výživu nebo byl povinen ji poskytovat, zemřel následkem škodné události, ze níž žalovaný nese odpovědnost. Okruh oprávněných osob (pozůstalých) i výše jejich nároku na náhradu nákladů na

výživu závisí na zjištění konkrétních okolností případu, tj. zda, komu a v jakém rozsahu zemřelý výživu poskytoval, popř. byl k tomu povinen, přičemž vždy je rozhodující stav v době jeho smrti. Nárok mají i osoby, vůči nimž zemřelý žádnou zákonnou vyživovací povinnost neměl, ovšem za stavu, že jim skutečně a prokazatelně výživu poskytoval (srov. např. rozhodnutí uveřejněné pod č. 26/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Znamená to, že nejen při určení okruhu oprávněných osob, ale i při určení rozsahu náhrady nákladů na jejich výživu se zásadně vychází z částek, které zemřelý pozůstalým fakticky na jejich výživu poskytoval, byť k tomu nebyl podle zákona povinen. Teprve v případech, že výživné nebylo zemřelým dobrovolně poskytováno a ani nebylo určeno soudním rozhodnutím, posoudí se rozsah vyživovací povinnosti zemřelého podle zásad zákona o rodině jako předběžná otázka.

V rámci nároku podle § 448 obč. zák. lze tedy odškodnit nejen ztrátu výživného poskytovaného z titulu plnění zákonné vyživovací povinnosti, nýbrž i ztrátu faktického plnění, jež se oprávněnému dostávalo na výživu od zemřelého za jeho života nad rámec zákonné povinnosti, to však za předpokladu, že částky, které mu zemřelý poskytoval, odpovídaly charakteru výživného ve smyslu zákona o rodině. Pokud by příspěvky byly poskytovány k jiným účelům, než je výživné v širším slova smyslu, nebo vyšší než výživné přiměřené poměrům účastníků (schopnostem a možnostem povinného a odůvodněným potřebám oprávněného), mohly by být náklady na výživu pozůstalých přiznány jen v míře odpovídající výživnému přiměřenému poměrům účastníků (srov. např. rozhodnutí uveřejněné pod č. 11/1976 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V posuzované věci soud prvního stupně při určení výše nákladů na výživu pozůstalých mechanicky vycházel z rozdílu mezi výší důchodu vypláceného žalobkyni a jejímu manželovi bez ohledu na to, jakým způsobem manželé spolu hospodařili a zda a čím jí manžel za svého života na výživu skutečně přispíval, jak bylo ostatně žalobkyní v průběhu řízení tvrzeno. Odvolací soud, vycházející z právního názoru, že existence nároku podle § 448 obč. zák. je závislá na právní povinnosti k poskytování výživného a že výše tohoto nároku se řídí rozsahem zákonné vyživovací povinnosti zemřelého, pak převzal závěr soudu prvního stupně o rozsahu vyživovací povinnosti manžela žalobkyně vůči ní a na jeho základě pak rozhodl. Správně dovodil, že rozhodující je stav v době smrti manžela žalobkyně, takže zvýšení životních nákladů žalobkyně v následném období není rozhodující, a zcela správně přihlížel k výši vdovského důchodu žalobkyně ve smyslu § 448 odst. 1 obč. zák., avšak jeho názoru, že z hlediska tohoto ustanovení je bez právního významu okolnost, že zemřelý manžel za svého života poskytoval žalobkyni ze svého důchodu vyšší finanční prostředky, než bylo jeho zákonnou povinností, přisvědčit nelze. Sama skutečnost, že žalobkyně měla ze zákona nárok na výživné vůči svému manželovi v určité výši, nevylučuje, že jí zemřelý na její výživu v rámci svých možností poskytoval částky vyšší.

Z uvedeného vyplývá, že odvolací soud při svém rozhodnutí, jímž změnil rozsudek soudu prvního stupně v napadeném vyhovujícím výroku o věci samé, vycházel z nesprávného právního názoru (§ 241a odsr. 2 písm. b/ o. s. ř.) na zásady zjišťování výše náhrady nákladů na výživu pozůstalých. Nejvyšší soud České republiky proto rozsudek odvolacího soudu v uvedeném rozsahu a v závislých výrociích o nákladech řízení zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí rovněž na rozhodnutí soudu prvního stupně, byl i tento rozsudek s výjimkou výroku, jímž byla žaloba zamítnuta, zrušen a věc byla vrácena Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)

- [Náležité odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)